

ODMEVI NA DOGODKE

**Barbara Baloh, Barbara Pregelj,
Eda Birsa, Samanta Kobal**

(ZA)GOVOR USTVARJALNOSTI – 100 LET Z GIANNIJEM RODARIJEM Simpozij ob 100-letnici rojstva Giannija Rodarija

Sodobna družba pričakuje in zahteva ustvarjalnost na vseh področjih življenja in dela, zato je sposobnost ustvarjanja novih smiselnih oblik in vsebin danes odločilna za uspešnost posameznika in družbe tudi na področju vzgoje in izobraževanja. Ustvarjalnost je del človekove osebnosti in je od nje tudi odvisna, zato je bila tudi življenjsko poslanstvo Giannija Rodarija, italijanskega pisatelja, pesnika, osnovnošolskega učitelja, novinarja in pedagoga, ki se je pred 100 leti (23. 10. 1920) rodil v italijanskem mestecu Omegna. Z obsežnim opusom mladinske književnosti, pretkane z inteligentno romansko hudomušnostjo in humornostjo, v katero vstopajo motivi in teme iz vsakdanjega življenja njegovega časa (mir, vojna, izseljevanje, krivice, neenakost, svoboda ...), je veliko je prispeval k prenovi mladinske literature v Italiji in kasneje tudi v svetu.

Rodarija smo v slovenskem prostoru spoznali že v 60. letih prejšnjega stoletja, ko je Evelina Umek prevedla številna njegova dela in tudi *Srečanje z domišljijo* (1973), esej z napotki za starše, učitelje in promotorje, ki še danes velja za vademekum ustvarjalnega pripovedovanja. Temeljna avtorjeva ideja je preprosta: če želimo biti dobri pripovedovalci, se moramo teh veščin naučiti že zelo zgodaj, v otroštvu, saj pripovedovalski talent ne zraste iz nič, potrebno ga je vzgajati in gojiti. Svoj prostor je Rodari našel tudi v nekaterih slovenskih učbeniških gradivih in berilih, tudi sodobnih. Najbolj ga pozna generacija poznih 60. in 70. let prejšnjega stoletja, saj je zrasla ob številnih njegovih knjigah in zgodbah: *Pravljice po telefonu*, *Miška iz stripov*, *Modra puščica*, *Pravljice za igro*, *Vid v televizorju* ...

V letu, ko praznujemo več Rodarijevih okroglih obletnic, in v tednu, ko praznujemo stoto obletnico njegovega rojstva, smo se želeli na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, v hiši ustvarjalnega pripovedovanja Gajbli in založbi Malinc pod pokroviteljstvom mestne občine Koper in soorganizaciji društva PINA pokloniti temu pomembnemu človeku, ki je menil, da je domišljija os vseh misli, literarnih del in življenja. Zato smo organizirali teden dejavnosti, posvečenih Gianniju Rodariju.

Od 20. do 24. oktobra 2020 so na različnih lokacijah na daljavo potekale delavnice, predstavitve projektov in revije *Galeb* ter branje Rodarijevih del, posvetili smo se Rodariju kot besednemu ustvarjalcu in navdihu za besedno poustvarjanje v šoli in vrtcu, Rodariju v glasbi in prevajanju Rodarijevih del.

21. oktobra 2020 smo organizirali spletni mednarodni znanstveni simpozij, na katerem so organizatorji UP PEF, Gajbla in založba Malinc s priznanimi tujimi in slovenskimi raziskovalci spregovorili o Rodarijevem delu, pripovedovanju, otroški literaturi ...

Na simpoziju so sodelovali: Vanessa Roghi, Jack Zipes, Juan Kruz Igerabide, Milena Mileva Blažič, Barbara Baloh, Eda Birsa, Samanta Kobal, Ana Beguš, Barbara Pregelj in Francisco Tomsich.

Po treh plenarnih predavanjih so sledili prispevki slovenskih raziskovalcev. Po odmoru pa je bil čas namenjen predstavitvi projektov PRINO (Barbara Baloh, Eda Birsa, Barbara Pregelj in Mija Umer) in PINA (Kaja Cunk).

Simpozij se je zaključil z neposredno ZOOM povezavo z Jackom Zipesom in s Juanom Kruzom Igerabidejem, ki sta odgovarjala na vprašanja udeležencev simpozija. Pogovor je tolmačila Barbara Pregelj.

Dogodek je povezovala dr. Anja Pirih, udeležence in predavatelje pa sta v uvodnem nagovoru pozdravila župan MOK Koper Aleš Bržan in dekanja Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem prof. dr. Mara Cotič.

Dr. **Vanessa Roghi** je zgodovinarica sodobnega časa, neodvisna raziskovalka in avtorica dokumentarnih oddaj za italijansko nacionalno televizijo RAI. Bila je predavateljica na univerzi Roma ter in na Filozofski fakulteti Univerze La Sapienza v Rimu.

Raziskuje zgodovino kulture. Pisala je o Manzoni, Le Monnierju, Tulliu de Mauru, o ženskah in duhovnikih, o pravicah literarnih ustvarjalcev in njihovem trdem kruhu za preživetje, toda njena največja ljubezen je in ostaja zgodovina in kultura šolstva. Skozi ta očala v svoji knjigi *Lezioni di Fantastica – Storia di Gianni Rodari*, ki je izšla ob 100. obletnici rojstva Giannija Rodarija, pogleda na življenje in delo in življenjsko vodilo tega velikega intelektualca. Zanj meni, da ni ustvaril le pravljic in otroških rim, temveč mnogo več, ustvaril je nov pogled na svet.

V prispevku se Vanessa Roghi osredotoči na demokratičen princip, ki ga je Gianni Rodari s svojimi revolucionarnimi metodami vpeljal v družbo takratne Italije. Avtorica se posveča strukturnim problemom italijanske šole v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, predvsem vprašanju jezika, ki, dokler ni enoten, ne more prispevati k demokratičnemu razvoju dežele. K enotnosti jezika je preko svojih literarnih del in preko sodobnih didaktičnih pristopov, ki so spodbujali ustvarjalnost, prispeval tudi Gianni Rodari, kar je naredil na kompetenten, inteligenten, predvsem pa izviren način.

Svoj prispevek Vanessa Roghi zaključí z mislijo, da smo vsi lahko ustvarjalci; ne potrebujemo genialnosti, karizme, potrebujemo samo prepričanje, da so demokracija, šola in sodelovanje pomembne vrednote.

Prof. dr. **Jack Zipes** (1937), emeritus na Univerzi v Minnesoti, ZDA, je eden izmed največjih poznavalcev zgodovine in teorije pravljic. Poleg tega je tudi pripovedovalec, ki s pravljicami razvija ustvarjalnost otrok in odraslih. Znan je tudi kot zbiralec razglednic s pravljličnimi motivi, ki jih je začel zbirati na boljšem trgu v Parizu. Zbral jih je več kot 3000 in napisal zgodovino pravljličnih motivov (memov) preko likovne podobe. Po upokojitvi je svojo bogato zbirko pravljličnih razglednic podaril Wiesman Art Museum Univerze v Minnesoti.

Prof. Zipes je napisal več kot 30 samostojnih monografij na temo pravljic, od zgodovine, teorije, do razvijanja ustvarjalnosti s pravljicami, v katerih hodi po poti Giannija Rodarija (*Creative Storytelling: Building Community/Changing Lives*,

1997, *The Grammar of Fantasy*, 1996, *Speaking out: Storytelling and Creative Drama for Children*, 2004; *Tales to Change the World*, 2008).

Raziskuje tudi medmedijske predelave pravljic, od razglednic do filmov, je prevajalec in urednik. Slovenijo oziroma Ljubljano je obiskal že trikrat (2007, 2011 in 2018), letos pa je na simpoziju sodeloval virtualno, s posnetkom in v živo.

Zipes se v prispevku za simpozij uvodoma sprašuje o vzrokih nezanimanja za delo Giannija Rodarija med angleško govorečimi, to pa kontrastira z recepcijo njegovega dela v Italiji in drugje po svetu. V nadaljevanju opozori na knjigo njegovih neobjavljenih predavanj, intervjujev in drugih dokumentov, ki so pod naslovom *Rodare La Fantasia con Rodari ad Ascoli* izšli leta 2000. Izhajajoč tudi iz teh besedil avtor oriše najpomembnejše elemente aktualnosti Rodarijeva dela, pri tem pa še posebej izpostavi igro, pa tudi motiviranje, ustvarjalnost in raziskovanje.

Juan Kruz Igerabide je baskovski pesnik in pisatelj, ki ima tudi v slovenščino prevedenih za celo polico otroških knjig. Na njegovi osebni izkaznici piše, da je rojen v baskovskem mestu Aduna, da je njegov jezik baskovski, njegova nacionalnost pa španska.

Po dokončanem magisteriju je nekaj let poučeval v osnovni šoli, dokler ni doktoriral iz baskovske filologije in začel predavati na Univerzi Baskovske dežele.

Čeprav je znan predvsem kot pisatelj mladinske literature, je v svoji pisateljski karieri napisal tudi nekaj del (predvsem pesniških zbirk) za odrasle. Pri pisanju za otroke in mladino se naslanja na baskovsko literarno tradicijo, ki jo prepleta z elementi nonsensa in poezije, zato je blizu tudi Rodarijevemu (za)govoru ustvarjalnosti. V zadnjih letih se posveča predvsem zbiranju in preučevanju ljudskih zgodb, ki so del baskovskega ustnega izročila.

V svojem prispevku Juan Kruz Igerabide analizira vpliv Rodarijevega dela na baskovsko mladinsko književnost. Recepcija njegovih besedil se je tam po eni strani ujela s koncem frankistične diktature, ko se je tudi v baskovski mladinski književnosti čutila težnja po osvoboditvi od starih vzorcev in potreba po obnovi literature, namenjene mladim bralcem. In v tem smislu je opazen Rodarijev vpliv pri vseh vidnejših baskovskih mladinskih avtorjih, kot so: A. Lertxundi, M. Landa, B. Atxaga, J. K. Igerabide. Po drugi strani pa se je Rodarijev vpliv ujel z baskovsko pesniško tradicijo, ki je močno povezana s (še vedno močno razširjeno) ustno tradicijo *bertsolari*-jev in ljudskih pesmi za otroke, pa tudi z literaturo avantgarde ter latinskoameriškega magičnega realizma. V nadaljevanju svojega prispevka se avtor posveti tudi demitizacijski vlogi literature, ki je po njegovem mnenju ravno tako povezana z Rodarijevim vplivom, hkrati pa tudi z otroško igro, iz katere je izhajal italijanski ustvarjalec.

Prof. dr. **Milena Mileva Blažič** s Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani je pripravila prispevek *Vpliv Giannija Rodarija na slovenski vzgojno-izobraževalni sistem in ustvarjalno pisanje*, v katerem v prvem delu na kratko oriše razvoj ustvarjalnega pisanja (razvijanja spisov, spisovnikov, prostih spisov) na Slovenskem od 1850 do danes. V drugem delu prispevka avtorica predstavi Rodarijev vpliv na slovenski vzgojno-izobraževalni sistem preko naslednjih del in avtorjev: teoretična knjiga *Srečanje z domišljijo* v kontekstu V. Proppa (*Morfologije pravljice*), teorija karnevala M. Bahtina in nevroznanstvena teorija P. J. Armstrong *Kako se literatura igra z možgani*, kjer so osnovni pojmi igra, harmonija in disonanca, ki so hkrati značilni za ustvarjanje in vpliv G. Rodarija.

Doc. dr. **Barbara Baloh** s Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem je predstavila prispevek *Ustvarjalno pripovedovanje v vrtcu*, v katerem izpostavi, da je naučiti se pripovedovati proces usvajanja in vztrajnosti. Vsi bi želeli biti dobri pripovedovalci, vendar je za to potrebno imeti določena znanja, tehnike in strategije. Če želimo postati dobri v pripovedovanju in razviti lastno pripovedovalno shemo, se je treba teh znanj, tehnik in strategij naučiti že v otroštvu.

Avtorica poudarja, da je prav vzgojitelj tisti, ki v največji meri uredi in strukturira neposredno okolje, izbira vsebine in uporablja metode, zato – če naj vzgojitelj spodbuja otrokovo ustvarjalnost – ne more delati po receptih, ampak mora biti ustvarjalec vzgojnega procesa. To je pri svojem delu počel tudi Gianni Rodari, ki je v svoj »pripovedovalski manifest« *Srečanje z domišljijo* postavil otrokovo ustvarjalno pripovedovanje. To avtorica prispevka podkrepi z rezultati raziskave, s katero ugotavlja, kako 106 naključno izbranih vzgojiteljev iz slovenskih vrtcev spodbuja ustvarjalno pripovedovanje in katerih strategij (mednje spadajo tudi strategije Giannija Rodarija) se pri spodbujanju pripovedovanja poslužujejo.

V prispevku z naslovom *Didaktični pristopi Giannija Rodarija pri spodbujanju ustvarjalnega pripovedovanja in vizualno-likovne senzibilnosti otrok* je doc. dr. **Eda Birsa** s Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem predstavila izsledke kvalitativne raziskave, s katero je preverila poznavanje didaktičnih pristopov Giannija Rodarija za spodbujanje ustvarjalnega pripovedovanja in vizualno-likovne senzibilnosti otrok v predšolskem obdobju pri povezovanju jezika in likovne umetnosti. S štirinajstimi vzgojiteljicami naključno izbranih slovenskih vrtcev je izvedla polstrukturiran intervju. Dobljeni podatki so pokazali, da večina vzgojiteljic ne pozna Giannija Rodarija in njegovih didaktičnih pristopov, če pa že izvajajo dejavnosti z elementi, ki so blizu Rodarijevim pristopom, le-teh ne povezujejo z njim. Ugotovila je, da večina vzgojiteljic spodbuja pripovedovanje predvsem po ustaljenih in tradicionalnih pristopih. Avtorica poudari, da tak način dela otroku ne omogoča ustvarjalnega mišljenja in delovanja ne na jezikovnem ne na likovnem področju.

Samanta Kobal iz hiše ustvarjalnega pripovedovanja Gajbla se je v svojem prispevku posvetila izvorni pripovedi, ki nastaja tukaj in zdaj s pomočjo gledaliških tehnik in vizualnih pripovedovalskih spodbud. Elementi, ki jih imenujemo vizualne spodbude, koreninijo delno tudi v Rodarijevih novih izraznih poljih, ki jih s širšim občinstvom deli v knjigi z naslovom *Grammatica della fantasia*.

Iz akcijske raziskave, ki jo je avtorica izvedla na dano temo je razvidno, da vizualno polje, ki ga otrok zaznava aktivno, sooblikuje tvorjenje izvorne pripovedi, ki nastaja na licu mesta, in slednje lahko na otroka in njegov proces tvorjenja zgodbe vpliva tako v pozitivnem kot tudi v negativnem smislu. A vizualna spodbuda ni samo pomagalo; v zgodbo vstopa kot partner – sogovornik ali kot nemi pričevalec vzporedne in dopolnjujoče zgodbe. Vizualni elementi odpirajo domišljijško polje preko vidne zaznave in na tak način širijo bazen, iz katerega otrok črpa navdih, ter kot taki otroku nudijo veliko sporočilnih impulzov, ki jih slednji vsrka vase, jih znotraj sebe preoblikuje glede na svoje pretekle izkušnje, želje in potrebe ter jih v novi, originalni in njemu lastni obliki ponudi zgodbi, ki jo kreira v danem trenutku.

Doc. dr. **Ana Beguš**, **Francisco Tomsich** in pridr. prof. dr. **Barbara Pregelj** so v svojem prispevku predstavili *Ustvarjalne vidike prevajanja*. Uvodoma so zavrnil enega od klišejskih očitkov prevajalcem in prevajalkam, da je njihovo delo obrtniško in neustvarjalno, se spraševali, ali je sploh mogoče vstopati v besedilo,

v izvornik in ga brez kančka ustvarjalnosti prenesti v drug jezik, ter zatrdili, da dejansko velja ravno nasprotno: prevajalec se ustvarjalnosti sploh ne more izogniti, tako pri razreševanju konkretnih prevodnih dilem v besedilu kot tudi in še izraziteje v svoji specifični posredniški vlogi, ki je avtorjevi enakovredna. Prevajanje je kot ustvarjalno dejanje izbire – kot estetsko in epistemsko poustvaritev (*transcreation*) – razumel tudi brazilski pesnik, literarni kritik in prevajalec Haroldo de Campos, pri čemer je anticipiral nekatera kasnejša spoznanja v teoriji prevajanja, npr. Lefeverjev koncept predelave (*rewriting*). Avtorji prispevka so takšno razumevanje prevajanja aplicirali na posamezne primere iz prakse, predvsem iz mladinskih besedil (Peter Svetina *Modrost nilskih konjev* in Jana Bauer *Groznovilca v Hudi hosti*) ter poezije (Idea Vilariño).

Simpozij je sklenila pridr. prof. dr. **Barbara Pregelj**, predavateljica na novogoriški slovenistiki, prevajalka in urednica na založbi Malinc, ki je na simpoziju predstavila tudi Branje kot ustvarjanje. To sicer velja za receptivno in pasivno dejanje, hkrati pa je vse več raziskovalcev, ki poudarjajo njegovo kompleksnost (Pečjak), individualnost (radikalni konstruktivizem) in ustvarjalne vidike (Armstrong). Avtorica prispevka je v nadaljevanju primerjala Rodarijeve zamisli iz knjige *Grammatica della fantasia* z bralnomotivacijskimi strategijami, ki jih je s sodelavci zasnovala M. M. Sarto in so v slovenščini izšle v knjigi *Motiviranje za branje z izkušnjami slovenskih motivatorok in motivatorjev branja* (2015), pri tem pa izpostavila način izvedbe različnih bralnomotivacijski strategij, pri katerih izstopajo elementi igre in ustvarjalnosti.

Vsi prispevki, ki so bili predstavljeni na simpoziju, bodo leta 2021 izšli tudi v monografiji (*Za)govor ustvarjalnosti, 100 let z Giannijem Rodarijem* pri založbi Univerze na Primorskem.

Izjemo so organizatorji simpozija naredili pri enem od prispevkov J. Zipesa, ki so nam ga zaradi obeležitve Rodarijeve obletnice, minulega dogodka in napovedane publikacije prijazno ponudili v objavo.

Jack Zipes

SREČANJA Z GIANNIJEM RODARIJEM

Srečanja so osnova naših življenj. Ob rojstvu se srečamo s svetom. To je travmatično pomembno in na milost in nemilost ostanemo prepuščeni svojemu okolju. Potrebujemo zaščito, udobje in hrano. Ko odraščamo, telesno in duševno, stremimo k spoznavanju sil, ki vplivajo na nas. Znanje o zunanjem svetu in svojem mestu v njem začnemo pridobivati s kognitivnim psihološkim procesom in fizično interakcijo z ostalimi ljudmi. Dlje kot živimo, bolj si želimo poznati, nadzorovati in uživati v svojem okolju. Najpomembneje pa je, da želimo o svojem življenju pripovedovati sami in da tega ne želimo prepustiti drugim. Sanjamo o popolni pripovedi z nepretrgano rdečo nitjo, ki bo naše življenjske zgodbe pripeljala do srečnega konca. Toda pripovedna struktura, za katero verjamemo, da jo lahko ohranjamo, je neprestano postavljena pred izzive in jo prekinjajo srečanja z ljudmi ter dogodki, ki prinašajo druge pripovedi. Te nasprotujejo, podpirajo, spodkopavajo,